

Kristietības atzarojumi

Maikls Sadgrovs
Koventri (Lielbritānija) katedrāles viceprovosts
un reģents

Pasaules reliģijas
Izdevniecība „Zvaigzne ABC”
ISBN 9984177319
Izdošanas gads 2000

Jaunā Derība parāda, ka Baznīcai jābūt vienai, bet ka tā tāda nav. Kopš tiem laikiem kristietības vēsture galvenokārt bijusi šķelšanās vēsture. Tikai mūsu gadsimtā bijuši nopietni mēģinājumi atrast izlīgumu starp Baznīcām, ko šķir pārpratumi un neuzticēšanās gadsimtu garumā. Dažādi kristīgās Baznīcas atzari izveidojušies trīs vēsturisku krīžu rezultātā. Pirmā bija austrumu katoļu kristietības atšķelšanās 5. gs. Otra bija t. s. Lielā shizma starp Austrumiem un Rietumiem 1054. gadā, kas kristietību sadalīja katoļos un pareizticīgajos. Trešā bija reformācija 16 gs., kuras atskaņas 17. un 18. gs. izveidoja protestantismu tā dažādajās formās.

Šeit aprakstīti tikai galvenie Baznīcas atzarojumi to vēsturiskās izveidošanās secībā.

Austrumu Baznīcas

Austrumu Baznīcas aptver ortodoksālās Baznīcas un to, kas pieder Bizantijas impērijas garīgajam un kultūras mantojumam. Vissmagākā šķelšanās Austrumu Baznīcā bija pēc koncilu Efesā (431. g.) un Halkēdonā (451. g.), kas tika sasaukti, lai precizētu ortodoksālo kristiešu mācību par Kristus dievišķo un cilvēcisko dabu. Šajā laikā baznīca, kuras sākotnējais centrs bija Persijā, un Monofizītu baznīcas, kas atrodamas Sīrijā, Ēģiptē un Etiopijā.

Austrumu un Rietumu Baznīcu galīgās atdalīšanās pamatā bija konflikts ar Romu par pāvesta augstāko varu un atteikšanās pieņemt filioque papildinājumu, kuru Rietumu Baznīca iekļāva Nīkajas ticības apliecības oriģinālajā tekstā un kurā teikts, ka Svētais Gars iziet no Dēla tāpat kā no Tēva. Pareizticīgo jeb Austrumu Ortodoksālā baznīca aptver Austrumeiropu, slāvu tautas un Vidusjūras baseina austrumdaļu. Galvenie ir Konstantīno-poles, Aleksandrijas, Antiohijas un Jeruzalemes patriarhāti, taču autoritāte pieder visai Baznīcai, kuras bagātā liturģiskā dzīve un ikonās balstītais garīgums simbolizē dievišķās mīlestības dzīvu iemiesojumu virs zemes. Mūsdienās ir aptuveni 150 miljonu pareizticīgo kristiešu.

Romas Katoļu baznīca

Romas Katoļu baznīca, kas apvieno 891 miljonu cilvēku, ir lielākais kristietības atzars. Romas katoļi (jeb vienkārši "katoļi") ir tieši pēcteči viduslaiku Rietumu Katoļu baznīcai. Viņi atzīst augstākā pontifika (pāvesta), Romas bīskapa, primātu un autoritāti. Pēc tradīcijas pāvestu uzskata par Kristus pārstāvi (jeb "Vietnieku") virs zemes un Sv. Pētera pēcteci. Kad pāvests runā sava amata uzdevumā (ex cathedra jautājumos par ticību vai morāli, teiktais tiek uzskatīts par nemaldīgu un saistošu visiem katoļiem.

Otrais Vatikāna koncils (1962.-1965. g.) aizsāka nozīmīgas reformas, kas palielināja bīskapu un bīskapu padomju lomu, uzlaboja attiecības ar nekatoļu Baznīcām, vienkāršoja liturģiju. Līdzīgi kā Pareizticīgo baznīca, Romas katoļi atzīst septiņus sakramentus: kristību, iestiprināšanu, laulības, priesterību, gandarīšanu (grēksūdzi un grēku nožēlošanu), pastaro svaidīšanu (slimnieku sakramentu) un Vissvētākā sakramenta svinēšanu - Misi. Romas katoļi, it īpaši jaunattīstības zemēs, bieži atbalsta apspiesto slāņu cīņu un centienus pēc taisnības un miera.

Pēcreformācijas Baznīcas

Anglikāņu baznīca

Anglikāņu sadraudzība ir tādu autonomu Baznīcu sadraudzība, kas ir vienotas ar Kenterberijas arhibīskapu, kuram pārējo Anglikāņu baznīcas vadītāju vidū ir virsvadītāja statuss. Tai ir aptuveni 70 miljoni locekļu, galvenokārt angļu valodā runājošajās zemēs. Tās saknes rodama gan Britu salu pamatiedzīvotāju -ķeltu kristietībā, gan Romas katoļticībā, ko Anglijā ieviesa Kenterberijas Augustīns.

Anglikāņu baznīca sevi uzskata gan par katolisku, gan reformētu. No katoļiem tā paturēja garīdzniecības iedalījumu trīs pakāpēs - bīskapi, priesteri, diakoni, taču reformēja liturģiju. Arhibīskapa Tomasa Kranmera (1489-1556) izdotajā "Draudzes lūgšanu grāmatā" paturēti daudzi viduslaiku Baznīcas teksti, taču tie pārveidoti protestantisma garā. Mūsdienās Anglikāņu baznīca aptver ticīgos, kas pārstāv vismaz trīs novirzienus: anglokatolisko, liberālo un evaņģēlisko. Tādēļ to bieži dēvē par "tiltu" starp protestantiskajām, Romas katoļu un ortodoksālajām baznīcām.

Luterāņu baznīcas

Luterāņu baznīcas Vācijā un Skandināvijas valstīs ir galvenās protestantiskās kristietības pārstāves. Luterisma kā visā pasaulē izplatītas konfesijas viedokli atspoguļo Pasaules luterāņu federācija. Sekojot vācu reformatoram Mārtiņam Luteram (1483-1546), tā pamatu veido doktrīna par taisnošanu ticībā, kas iekļauta Augsburgas ticības apliecībā. Ir Luterāņu baznīcas, kas paturējušas katolisko trīspakāpju garīdzniecību, citas vairāk pieturas prezbiteriāņu vai kongregacionālistu pārvaldes sistēmai. Līdzīgi Anglikāņu baznīcai, luterisms paturēja liturģiju, lai gan sprediķis tajā vienmēr ieņēmis centrālo vietu. Liela nozīme ir mūzikai. Visā pasaulē ir aptuveni 70 miljoni luterāņu.

Reformētās baznīcas

Reformācijas laikā protestantismam Francijā, Šveicē, Nīderlandē un Skotijā bija tās pašas iezīmes, kas luterismam, bet, sekojot Žanam Kalvinam (1509-1564), principi tika īstenoti radikālāk. Izšķiroša nozīme ir Bībeles autoritātei. dievkalpojumā centrālā vieta ir ierādīta sprediķim. Pastāv divas galvenās Baznīcas organizācijas formas: prezbiteriāņu (vietējo draudžu apvienību pārvalda reģionālā sinode vai ordinēti prezbiteri un laju vecajie) un kongregacionālā (vietējās baznīcas ir neatkarīgas draudzes, kas pašas atbildīgas par savu dzīvi un kārtību). Apvienotā Reformātu baznīca Anglijā ir kongregacionālistu un prezbiteriāņu apvienība, kas apvieno aptuveni 200 000 ticīgo visā valstī.

Brīvbaznīcas

Brīvbaznīcas izveidojušās pēcreformācijas gadsimtos no dažādām reformācijas laikā aizsāktām kustībām.

Baptistu baznīcas

ir neatkarīgu draudžu pasaules savienība. Tās neatzīst bērnu kristību, uzsverot, ka kristība ir pieauguša cilvēka apzināta ticības apliecināšana. Dievkalpojumiem nav noteiktas liturģiskas formas. ASV dienvidu štatu baptisti veido īpaši ietekmīgu evaņģēlisku grupējumu. Pasaulē ir aptuveni 38 miljoni baptistu.

Metodistu baznīcu

pirmsākumi meklējami 18. gs. evaņģēliskajā atdzimšanas kustībā un Džona Veslija (1703-1791) sludinātajās atziņās. Meto-distu baznīcas vēsturiski cēlušās no Anglikāņu baznīcas (to Veslijs nekad nav noliedzis). Viens no metodisma lielākajiem ieguldījumiem kristietībā ir

draudzes dziedāšana. Šajās Baznīcās tiek uzsvērtā sociālā darbība. Metodisms ir īpaši izplatīts ASV. Kopējais skaits pasaulē - aptuveni 54 miljoni.

Draugu biedrību,

kuras locekļus sauc par kvēkeriem, dibināja Džordžs Fokss (1624-1691). Tā noraida jebkādas liturģiskās formas (ieskaitot sakramentus), Baznīcas struktūras un ticības definīcijas. Ticīgie sanāk kopā uz klusu lūgšanu, lai atvērtos "iekšējai gaismai". Kvēkeri aktīvi iesaistās cīņā par taisnību un mieru. Kopējais skaits - aptuveni 210 000.

Pestīšanas armiju

nodibināja Viljams Būts (1829-1912) kā misiju Londonas trūcīgajiem. Tagad tā ir pasaulē plaši izplatīta organizācija, kas vienādā mērā pievēršas gan evaņģēlija sludināšanai, gan sociālai darbībai trūcīgo vidū. Dievkalpojumi ir neformāli, centrālo vietu ieņem Bībele, nav sakramentu. Tā ir organizēta pēc armijas parauga. Tā apvieno aptuveni 1,5 miljonus ticīgo.

Vasarsvētku draudzes

(apvieno aptuveni 22 miljonus ticīgo, ieskaitot draudzi "Dieva asamblejas") izveidojās 20. gs. sākumā. Šī harismātiskā atjaunošanās kustība izplatīta Latīņamerikā un Āfrikā. Draudžu dzīvē un dievkalpojumos tiek uzsvērtas Svētā Gara dāvanas, ekstātiska pieredze, dziedināšana un runāšana "citās mēlēs".

Harismātiskā kustība

ievērojami ietekmējusi visas konfesijas (ieskaitot Romas Katoļu baznīcu).

Āfrikas Neatkarīgās baznīcas

ir dzīvīgas un ātri augošas melno kristiešu kopienas, kam ļoti būtiska ir nacionālās piederības un mentalitātes apzināšanās. Tās ietekmējusi atbrīvošanās teoloģija (reaģējot uz kādreizējo apspiestību), harismātiskā kustība un viņu senču - Āfrikas cilšu - reliģija.

Mājas draudzes

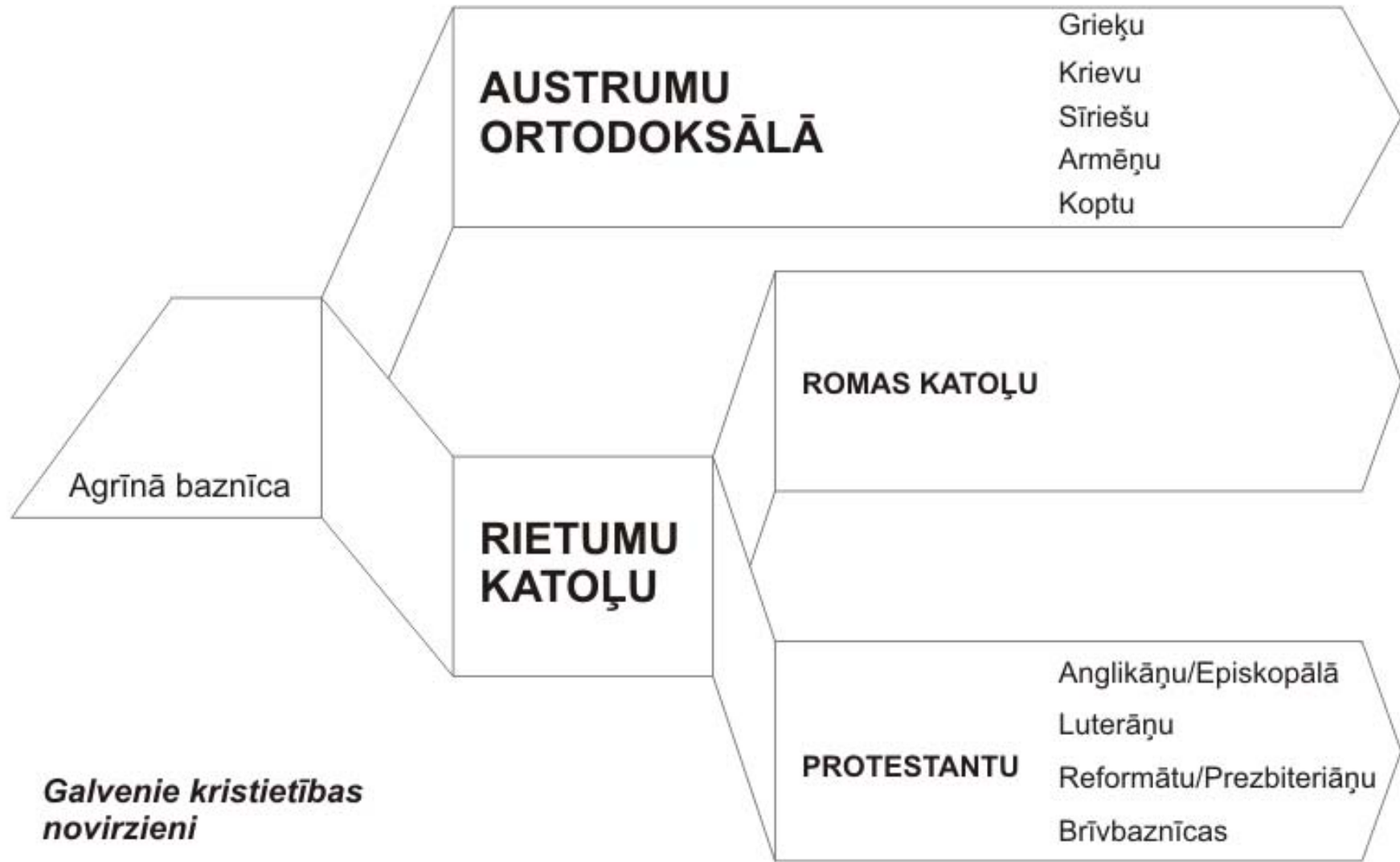
ir aizvien vairāk izplatīta parādība konservatīvajās evaņģēliskajās kustībās. "Restoracionisti" atsakās no organizētās Baznīcas ar tās garīdzniecību un pēc Jaunās Derības parauga atgriežas pie dievkalpojumiem ticīgo mājās. Dievkalpojumi ir neformāli bieži harismātiski.

Ekumeniskā kustība

Sākās 20. gs., rodoties atskārsmei, ka kristietību kompromitē dziļās vēsturiskās nesaskaņas Baznīcu starpā. Baznīcu organiska vienība vēl ir nākotnes jautājums, tomēr Baznīcas jau ir savstarpēji atzinušas citu konfesiju kristību rituālus. Vēl neatrisināta problēma ir arī ordinētās garīdzniecības savstarpēja atzīšana (īpaši no Romas katoļu puses attiecībā uz nekatoļu konfesijām). Tajā pašā laikā visas galvenās konfesijas atbalsta izlīgšanas procesu starp kristiešiem.

Pasaules Baznīcu padome

tika izveidota 1948. g. kā Dievam un Jēzum Kristum uzticīgu Baznīcu sadraudzība. Padome dod iespēju Baznīcām apspriest kopīgus jautājumus un, ja iespējams, paust vienotu viedokli. Tā bijusi īpaši aktīva (dažkārt pretrunīga) jautājumos par attīstību, izglītību un apspiestajam minoritātēm. Daudzviet pastāv Baznīcu padomes, kas sniedz iespēju vietējām draudzēm noturēt dievkalpojumus strādāt un mācīties kopā. Oficiālas ekumeniskas vienošanas veicina kopīgu ēku izmantošanu un regulāru kalpošanas darbu.

Galvenie kristietības novirzieni